

Lespakket
Cliniclowns

Handleiding bovenbouw
lespakket voor het primair onderwijs

Lesmateriaal

Een lespakket over het bijzondere werk van de CliniClowns. Kan dat wel? Kun je de intieme, mooie, komische contacten van CliniClowns met kinderen met een ziekte of handicap wel goed over het voetlicht krijgen? Eigenlijk niet. Je moet het beléven. En toch doen we een poging. Met behulp van een digitaal prentenboek voor de jongste kinderen: 'Feest met Pet en Pukkel' en met een filmpje voor de kinderen van midden- en bovenbouw: 'Clowns op bezoek'. En met de lessuggesties in de handleiding (met behulp van werkbladen). Want we vinden het belangrijk om kinderen al vroeg in aanraking te laten komen met wat de CliniClowns voor zieke kinderen kunnen betekenen.

Dat doen we door hen te laten kijken naar wat de CliniClowns doen. Hoe ze kinderen in moeilijke omstandigheden benaderen. Door hen 'de baas' te laten zijn en het spel - want dat is het - te laten bepalen. Om even de sleur te doorbreken en zo hun wereld op z'n kop te zetten. Zodat ze even kunnen vergeten dat ze ziek zijn. Dit kijken naar de CliniClowns draagt ook bij aan de vorming van de kinderen in de omgang met elkaar en in het bijzonder met kinderen met een ziekte of handicap.

Wij raden u aan om dit lespakket eerst te downloaden en kopiëren voordat u aan de slag gaat. Veel plezier bij het uitvoeren van de verschillende activiteiten!

Stichting CliniClowns Nederland

Het lespakket levert een bijdrage aan de kerndoelen:

Mens en samenleving:

34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kunstzinnige oriëntatie:

54. De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

Het werk van de CliniClowns

Woord vooraf

In het lesmateriaal kijken we naar het werk van de CliniClowns. Het materiaal draagt ook bij aan de vorming van de kinderen in hun manier van omgaan met elkaar en in het bijzonder met kinderen met een ziekte of handicap. We bieden materiaal voor onder-, midden- en bovenbouw aan. Per bouw zijn er drie stappen.

Stap 1: Kijken naar de CliniClowns

De bovenbouw start met het kijken naar de film 'De CliniClowns'. Daarna bekijken ze eventueel óók het digitale prentenboek 'Feest met Pet en Pukkel' (zie elders in het menu, daar vindt u ook werkblad 1 met de tekst). Aan de hand van dit verhaal worden de kinderen zich bewust van de meerwaarde van de aanwezigheid van de CliniClowns in een ziekenhuis. Het spel van de clowns laat het kind voor even vergeten dat het ziek is. Het kind kan weer lachen, voelt zich vrij en gesterkt.

Stap 2: Rode Neuzen

De kinderen krijgen oog voor de bijzondere kwaliteiten die de CliniClowns kenmerken. Zij beschikken over de vaardigheid om contact te krijgen met het zieke kind en om hun wereld, voor even, groter te maken dan het ziekenhuisbed. Deze kwaliteiten horen bij een CliniClown, net zoals hun rode neus. In dit deel van de handleiding worden de kinderen gevoelig voor deze kwaliteiten en omschrijven deze 'rode neuzen' met eigen woorden.

Voordat u aan de slag gaat met stap 2, omschrijven we hier enkele karakteristieken van het clowneske spel. Deze helpen u wanneer de kinderen straks zelf zullen omschrijven wat de clowns precies doen. Dit zijn de sleutelwoorden:

Aanhaken

Aanhaken, oppakken, aansluiting zoeken. Een voorwerp bij of van het kind oppakken of een woord van

het kind gebruiken om zo contact te maken. Daarvoor moet je als clown heel goed luisteren en kijken.

Verrassen

Verrassen, aanvullen, nieuwsgierig maken. Iets op een heel andere, soms 'vreemde' manier gebruiken. Dat kan met voorwerpen, maar ook met woorden. Soms door iets letterlijk te nemen, soms door iets een heel nieuwe betekenis te geven. Daarvoor moet je als clown heel goed kunnen fantaseren/improviseren.

Omkeren

Omkeren, omdraaien, veranderen. Kleine dingen worden ineens heel groot gemaakt en zwakke ineens heel erg sterk. Dat is vaak komisch. Het helpt ook om de gevoelens in een situatie om te keren: van bedrukt naar opgelucht. Van opgesloten naar vrij. Ook hiervoor moet je als clown heel goed kunnen fantaseren en improviseren. Tijdens het spel heeft de CliniClown altijd een rode neus op. Gaat die rode neus af, bijvoorbeeld als een verpleegkundige of ouder daarom vraagt? Dan houdt het spel op en is hij/zij geen clown meer. Overigens gebeurt dat nooit in het bijzijn van kinderen.

Stap 3: En nu wij!

De kinderen worden spelenderwijs gestimuleerd om in hun eigen benadering van zieken de leerervaringen toe te passen. De kinderen hoeven zelf géén CliniClown te worden om toch iets te leren van de CliniClowns. Deze oefening vormt een waardevolle bijdrage aan de verdere ontwikkeling van hun communicatieve en sociale vaardigheden.

Lesmateriaal voor de bovenbouw (groep 7 en 8)

Stap 1: Kijken naar de CliniClowns

a) Het filmpje 'Clowns op bezoek'

De inzet van de CliniClowns kun je het beste leren kennen en waarderen door hen aan het werk te zien. Bekijk daarvoor de film 'Clowns op bezoek'.

Geef vooraf de volgende kijkvragen:

- Wat doen de CliniClowns? Noem straks enkele voorbeelden.
- Waar wil je iets over vragen? Onthoud dat voor na het kijken.

Stel vervolgens een aantal gerichte vragen:

- Waaraan zie je dat het CliniClowns zijn?
- Wat is het leukste dat je in de film gezien hebt?
- Wat doen de CliniClowns voordat ze een kind bezoeken?
- Hoe reageren de kinderen die bezoek krijgen van de CliniClowns?
- Wie vertelt de CliniClowns wat ze moeten doen?
- Wat is volgens jou belangrijk voor een CliniClown? Wat is het verschil met een 'gewone' clown?
- Ken je zelf kinderen die in het ziekenhuis liggen en bezoek hebben gehad van een CliniClown? Vertel erover.

Extra lessuggesties

Doelstellingen:

- De kinderen maken kennis met de CliniClowns Pet en Pukkel in het digitale prentenboek 'Feest met Pet en Pukkel'
- Ze kunnen gevoelens onder woorden brengen die in het verhaal belangrijk zijn.
- Ze ontdekken wat CliniClowns doen om de situatie voor Tessy te veranderen.

b) Het digitale prentenboek 'Feest met Pet en Pukkel'

Laat de beelden van het verhaal over Tessy, Pet en Pukkel zien (zie elders in het menu; ook op werkblad 1 staat de bijpassende tekst). Tessy ligt in het ziekenhuis. Er is feest op de kamer, want haar kamergenootje Tim is jarig. Maar Tessy heeft geen zin in feesten. Dan komen de clowns Pet en Pukkel op bezoek.

Gesprek:

Laat eerst vrij op het verhaal reageren.

Vragen:

- Wie is de hoofdpersoon, volgens jou?
- Noem enkele verschillen tussen het begin van het verhaal en het einde. Voor wie is er iets veranderd?
- Wat vind jij het leukste moment in het verhaal?
- Welke vraag - die je bij een ziekenbezoek verwacht - stellen de CliniClowns niet?
- Lijkt het jou leuk om CliniClown te zijn?
- Welke titel zou jij aan het verhaal geven?

c) Werkblad 3: Stripverhaal

Geef ieder kind een kopie van werkblad 3. Hierop staan twee fragmenten uit het verhaal getekend: het begin (Tessy kijkt heel nors) en het einde (het feest). Wat tekenen de kinderen in het lege hokje? Ofwel: wat laten de clowns gebeuren zodat de situatie voor Tessy verandert? De kinderen mogen zich laten inspireren door Pet en Pukkel uit het verhaal. Ze mogen ook zelf een nieuwe situatie bedenken.

Na afloop bespreken de kinderen in kleine groepjes elkaars werkstukken. Vraag naar opvallende ontdekkingen en bespreek die klassikaal. Hang alle werkbladen aan een lijn, zodat de kinderen die in een pauze kunnen bekijken. Bewaar de werkbladen goed. In de volgende stap komen we hierop terug.

d) Eén groot stripverhaal

Geef de kinderen de tekst van het verhaal op werkblad 1. De tekst is verdeeld in twaalf scènes. Verdeel de klas in twaalf groepjes en geef aan welk groepje welke scène extra goed moet lezen. Ieder groepje tekent die ene scène. Laat daarbij één kenmerkende zin uit het verhaal schrijven. Alle twaalf tekeningen vormen na afloop samen één groot stripverhaal.

Digitale mogelijkheden:

U kunt de kinderen de tekeningen ook op het digibord laten maken. Verdeel de groep in tweetallen en spreek af welk tweetal welk deel van het verhaal tekent. Lees daarna het verhaal nog een keer voor, met de zelfgemaakte digitekeningen.

Stap 2: Rode neuzen

Doelstellingen:

- De kinderen ontdekken bijzondere kwaliteiten in het optreden van CliniClowns.
- Ze kunnen deze elementen van het clowneske spel met woorden omschrijven.
- Ze kunnen deze als 'rode neuzen' herkennen in nieuwe clowneske situaties.

a) Gesprek: De rode neuzen van Pet en Pukkel

Daag de kinderen uit met de volgende opmerking. 'CliniClown worden, dat kan toch iedereen? Je zet een rode neus op, je waggelt op veel te grote schoenen, je maakt een paar goede grappen en je bent het!' Zijn ze het hiermee eens? Leg uit dat CliniClowns echte vaklui zijn. In hun clownspel zijn ze erg goed. Maar wáár zijn ze nou zo goed in?

Op werkblad 8 staan enkele scènes uit het verhaal beschreven. Wat doen de clowns nu eigenlijk? Bij ieder fragment bedenken de kinderen woorden. Tijdens de

bespreking van die woorden leggen ze uit waarom ze hiervoor gekozen hebben. Maak ook gebruik van de omschrijvingen die beschreven staan op pagina 4: aanhaken, verrassen en omkeren. Probeer verder te komen dan al te oppervlakkige of algemene woorden zoals lachen of praten. Bedenk nu klassikaal enkele woorden en schrijf deze op grote rode neuzen van karton. Deze rode neuzen hebben we nodig voor de vervolgoefeningen.

b) Schrijfactiviteit: Rode neuzen ontdekken

Op werkblad 11 staan drie verhalen over bezoeken van de CliniClowns. Welke 'rode neus' (of 'neuzen') die de CliniClowns gebruiken past hierbij? De kinderen vullen woorden in bij iedere rode neus.

c) Schrijfactiviteit: De rode neuzen van Pet en Pukkel

Waar zijn Pet en Pukkel goed in? Welke 'rode neuzen' kom je bij hen tegen?

In groepjes lezen de kinderen het verhaal van Pet en Pukkel. Iedere groep krijgt daarvoor een kopie van werkblad 1. Bij iedere scène staat een rode neus afgebeeld. Ze zoeken nu naar drie scènes waarbij ze een woord kunnen invullen in de rode neus: bijvoorbeeld 'omkeren'. Niet alle scènes hoeven dus een rode neus op te leveren! Tijdens een klassikale nabespreking motiveren de kinderen hun keuze.

Wanneer u in de vorige stap één groot klassikaal stripverhaal hebt gemaakt, kunt u deze opdracht ook aan het stripverhaal koppelen. In dat geval bedenken kleine groepjes kinderen één 'rode neus' en hangen die bij een bepaald fragment van het stripverhaal.

Stap 3: En nu wij!

Doelstellingen:

- De kinderen beschrijven hun eigen ziekte-ervaringen en proberen zich zo goed mogelijk in te leven in een ander die ziek is.
- Ze oefenen in het omgaan met zieken waarbij ze zich laten inspireren door de mogelijkheden van het clowneske spel (speels toepassen van de eerder ontdekte 'rode neuzen').

Vooraf:

Hang de 'rode neuzen' (zie vorige stap) bij alle verhalen en oefeningen duidelijk zichtbaar voor de klas. De kinderen kunnen hieraan inspiratie ontleen. Na een verhaal of (spel-)oefening geven ze aan welke rode neus (neuzen) ze volgens hun eigen inzicht gebruikt hebben.

a) Verhaal: De hele dag in bed

Sonja is al heel lang ziek. Ze ligt in de huiskamer voor het raam. Wat doet ze de hele dag? Hoe voelt ze zich? Wie geven haar aandacht? Kortom: wat is belangrijk voor iemand die ziek op bed moet liggen? Lees het verhaal van werkblad 10 voor.

Luisteropdracht:

Onthoud zoveel mogelijk woorden uit het verhaal die belangrijk zijn voor Sonja en voor degene die op bezoek komt bij een zieke.

Gesprek (na het verhaal): Hoe was het om ziek te zijn? Praat met de kinderen over hun eigen ervaringen met ziek zijn.

Mogelijke gespreksvragen:

- Hoe voelde het om ziek te zijn?
- Wie heeft voor jou gezorgd?
- Wie hebben er allemaal aandacht aan jou besteed?
- Hoe vond je die aandacht?
- Wat deed je toen je je verveelde?
- Wat deed je toen je je eenzaam voelde?
- Wat kon je niet meer doen toen je ziek was?
- Wie of wat heb je het meest gemist?

- Soms zeggen mensen: 'Nu ik weet hoe het is om lang ziek te zijn, geniet ik meer van het leven.' Wat vind jij van deze uitspraak?

b) Drama: Ik ga naar Tom en...

Als je een zieke wilt bezoeken, is het belangrijk dat je van tevoren goed nadenkt over wat je voor hem of haar meeneemt! Groepjes van vier spelen een situatie uit, waarbij één kind de zieke is en drie anderen hem bezoeken. De zieke mankeert iedere keer iets anders. Daardoor moet de visite ook steeds opnieuw nadenken over wat ze wel (en vooral: wat ze zeker niet) mee zullen nemen. Schrijf de volgende situaties op losse kaartjes. Iedere spelersgroep trekt blind een kaartje.

- Tom heeft een been gebroken en kan dus niet uit bed...
- Chantal is net aan haar ogen geopereerd en kan dus niks zien...
- Anouk heeft griep en is snel moe...
- De amandelen van Brenda zijn geknipt en ze kan dus niet praten...
- Frans heeft een hersenschudding en mag niet rechtop zitten...
- Tahib is net zijn blindedarm kwijt en mag nog niks eten...

Bij de nabespreking geeft de zieke aan wat hij van het bezoek en het cadeautje vond. Was het een passend cadeau? Nu volgt een nieuwe ronde van het spel. De visite hoeft dit keer niet zelf een cadeau te bedenken, dat hebt u al gedaan. Geef een cadeau mee dat zeker niet past bij de zieke. Zo krijgt Tom bijvoorbeeld een voetbal en Chantal een boek. De zieke mag gerust laten merken dat dit cadeau niet geschikt is. Nu is de vraag of de visite daar een clowneske draai aan kan geven. Wat kun je allemaal verzinnen met een voetbal of een boek? Bij de nabespreking van deze tweede ronde vraagt u ook of de kinderen 'rode neuzen' hebben gebruikt in het spel.

c) Schrijfopdracht/drama: Drie brieven

Op werkblad 13 vindt u drie brieven. Verdeel de klas in kleinere groepjes (veelvoud van drie). Iedere groep krijgt een eigen brief; maak daartoe de nodige kopieën. Bij iedere brief hoort een specifieke vraag/opdracht. U leest deze voor. Iedere groep voert de opdracht uit die bij de desbetreffende brief hoort.

1. De groep met de brief van Charissa aan Lieneke
Vraag: Wat voor bijzonders stond er in jouw brieven, die Charissa wel tien keer gelezen heeft?

Opdracht: Schrijf samen één zo'n kort briefje waar Charissa het over heeft!

2. De groep met de brief van Huub

Op het gips stonden handtekeningen en namen. Het gips is er nu af.

Opdracht: Bedenk drie andere (grappige en originele) manieren waarop Huub de namen van z'n klasgenoten kan verzamelen.

3. De groep met de brief van Halil aan Mauro

Halil heeft het moeilijk op zijn school.

Opdracht: Bedenk samen wat je als klasgenoten kunt doen. Zorg er nu eens voor dat Halil zich niet aan het spel (voetbal) moet aanpassen, maar bedenk drie voorbeelden hoe de school zich aan Halil kan aanpassen!

Klassikaal bekijken en bespreken de kinderen elkaars werkstukken. Kunnen de kinderen ook nu 'rode neuzen' aanwijzen die zijn toegepast?

Stichting CliniClowns Nederland

Postbus 1565
3800 BN Amersfoort

0900 – 3030300 (0,10 eurocent p/m)

info@cliniclowns.nl

www.lespakketcliclowns.nl, www.cliclowns.nl, www.kids4cliclowns.nl

